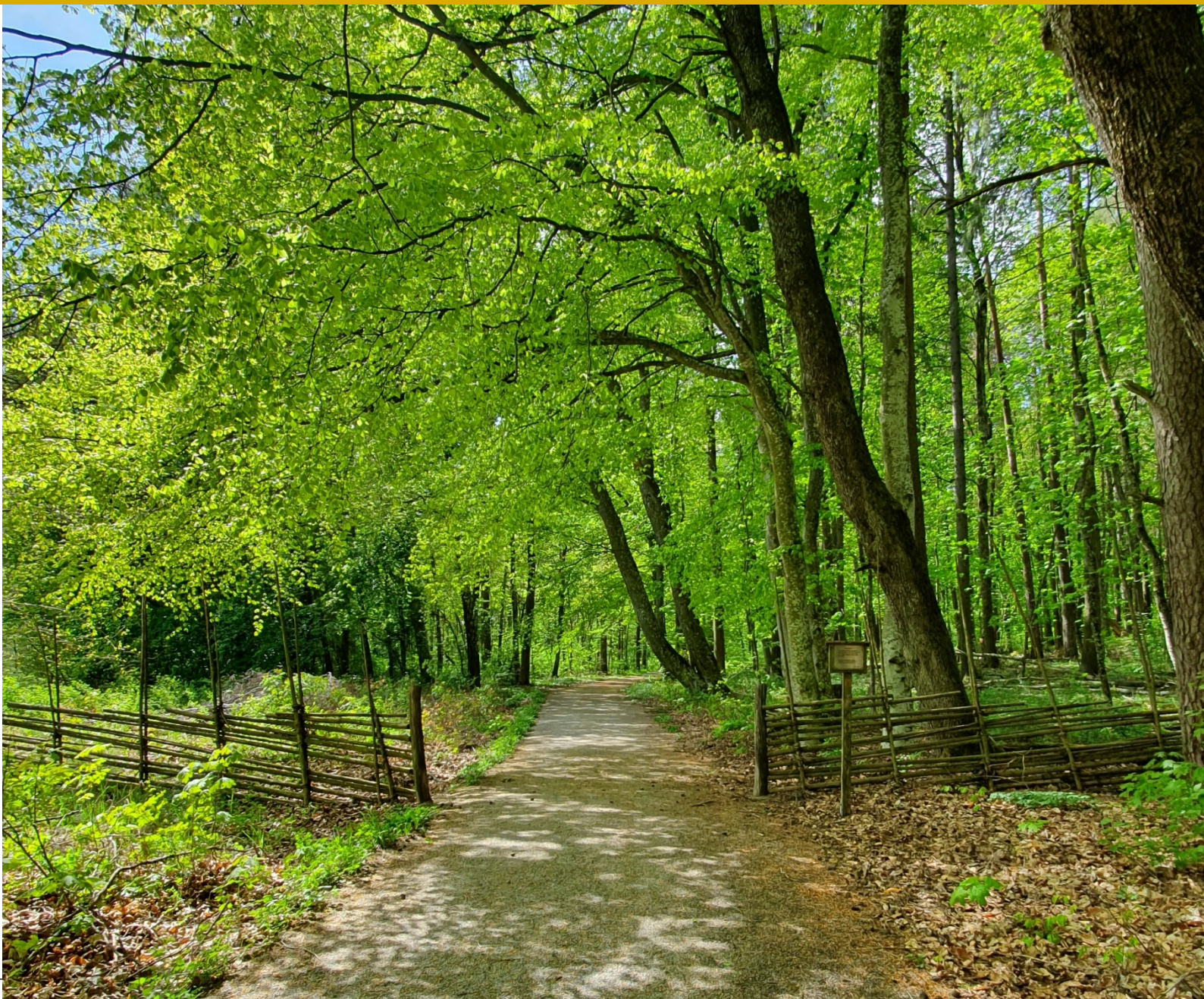


Tekniska nämndens Verksamhetsanalys

Vatten och avlopp



Innehållsförteckning

1	Uppdrag och Ansvar	3
2	Verksamhetsanalys 2025, plan 2026–2027	3
2.1	Lagar och myndighetskrav	3
2.2	Förändrade driftkostnader utifrån investeringar	5
3	Ekonomi	6
3.1	Driftbudget	6
3.2	Taxor och avgifter	10
4	Investeringsplan 2025–2034	11
4.1	Strategisk analys	11
4.2	Taxefinansierad investeringsplan	13
4.3	Större investeringar efter 10-årsplanen	17

1 Uppdrag och Ansvar

Teknisk nämnd ansvarar för vatten- och avloppsverksamheten (VA) i kommunen inom de av Kommunfullmäktige beslutade VA-verksamhetsområdena.

VA:s uppdrag att producera och leverera ett godkänt dricksvatten är en grundförutsättning för god hälsa och liv. Uppdraget att avleda, rena och återföra renat spill- och dagvatten till sjöar och vattendrag inom verksamhetsområdena för VA är en förutsättning för hållbart samhälle.

VA-verksamheten svarar för planering, ny- och ombyggnation samt drift och underhåll av verk, distributionsnät, dagvattenanläggningar, pumpstationer, reservoarer och tryckstegringsstationer.

I 34 § i Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster anges att VA-avgifternas belopp och hur avgifterna ska betalas ska framgå av en taxa och att kommunen får meddela föreskrifter om VA-taxan. Det totala avgiftsuttaget får inte överstiga de kostnader som är nödvändiga för att ordna och driva VA-anläggningen och fördelningen av avgiftsuttaget ska ske utifrån vad som är skäligt och rättvist. Det finns dock inget juridiskt hinder mot att VA-verksamheten helt eller delvis finansieras med skattemedel.

Kommunalt styrande dokument för verksamheten är exempelvis översiktsplanen, VA-planen med tillhörande utbyggnadsplan, samt beslut som syftar till målet *Hållbara samhällen och hållbar stadsmiljö*.

2 Verksamhetsanalys 2025, plan 2026–2027

2.1 Lagar och myndighetskrav

Försörjning av dricksvatten

Arbete med höjd nöddricksvattenambition som motsvarar Livsmedelsverkets nya "förväntan" att en kommun med upp till 50 000 invånare ska kunna nödvattenförsörja hela kommunen fortskrider. Den höjda ambitionsnivån kommer kräva investerings- och driftmedel för inköp av exempelvis nödvattenmaterial.

Arbetet med kommunens framtida kommunala dricksvattenförsörjning behöver fortskrida. Behov finns att stärka upp arbetet med dricksvattenskyddet, som drivs av bland annat behovet av att långsiktigt skydda dricksvattenförsörjningen, men även på grund av det förändrade säkerhetsläget. Driftbudget behövs under år 2025-2027 för utredningsarbete. Utförs inte detta arbetet finns det risk att verksamheten inte kan säkerställa dricksvattenkvaliteten på längre sikt, samt att riskerna för driftstörningar och akut påverkan på kort sikt ökar. Det finns också risk för att inte uppnå laguppfyllnad kopplat till exempelvis Vattendirektivet och livsmedelslagstiftningen.

Arbetet med dricksvattenskyddet behöver ske i form av samhällsplaneringsåtgärder som riskanalyser kopplat till grundvatten i samband med samhällsplanering. Arbetet består också av uppdatering av vattenskyddsområden samt tillämpning av detta. Behovet

kommer även kräva personella resurser på sikt som kan jobba mer dedikerat med bland annat dricksvattenskyddsfrågor. Det finns ingen möjlighet att tillgodose det kommande behovet inom befintliga resurser.

Arbetet med att förstärka det fysiska skyddet för dricksvattenanläggningarna pågår och behöver färdigställas under kommande år. Arbetet omfattar områdesskydd, skalskydd samt lås- och larmsystem.

Hantering av spill- och dagvatten

NIS 2 och CER-direktivet implementeras i svensk lagstiftning och kommer påverka avloppsdelens verksamheten. Hur detta ska tillämpas i svensk lagstiftning är ännu okänt och okänt är också hur stora anpassningar som kommer att krävas för Enköpings kommun. Oavkortat kommer förändrade arbetssätt påverka driftbudget i form av att ytterligare arbete behöver utföras av både VA, kommunens informationssäkerhetsstrateg samt IT för anpassning till lagstyrt systematiska arbetssätt. Avsatta investeringsmedel finns för upphandling av nytt styr- och övervakningssystem, vilket påverkas direkt men sannolikt är inte direktivet kostnadsdrivande för investeringen. På sikt kan licenskostnader för styr- och övervakningssystemen öka, när leverantörerna av systemen behöver anpassa för högre säkerhetsbarriärer. Implementeringen kommer att påverka driftbudget år 2025-2027 i form av högre licenskostnader och ökade administrativa kostnader i form av ökat behov av personal med anledning av nya resurskrävande arbetssätt.

EU:s Avloppsdirektiv är under revision och kommer innebära förändringar i utsläppsvärden samt kräva energineutralitet och avloppsplanering. Det är oklart när direktivet kommer träda i kraft i svensk lagstiftning och hur tillämpningen i svensk lag kommer bli. Arbetet är pågående och direktivet kommer sannolikt implementeras inom de närmsta två åren. Långsiktig påverkan på investeringsbudget och driftbudget, framförallt kopplat till kväverening på nytt ARV. Potentiell påverkan på investerings- och driftbudget även på grund av energikraven.

Om direktivet implementeras enligt nuvarande form kommer det sannolikt krävas läkemedelsrening på det nya avloppsreningsverket senast 2045. Enligt branschorganet Svenskt Vatten ska 80% av kostnaderna bekostas av läkemedels- och kosmetikaindustrin. Hur detta ska tillämpas i svensk lagstiftning är inte klart, men det kan innebära att verksamheten får någon form av kostnadsersättning. Avloppsreningsverket utreds och planeras redan nu för läkemedelsrening varför skillnaden här i så fall kommer att bli att det blir ett direkt tidsatt krav och inte något verksamheten själv kan planera för när detta ska genomföras.

Reningskraven vid de mindre reningsverken kan också komma att påverkas, då tillämpningen sänkts från 2000 pe till 1000 pe, men det är oklart i dagsläget. Om denna förändring blir aktuell kräver det utredningsmedel och investeringsmedel.

Varje lands reningsverk ska tillsammans uppnå energineutralitet till 2045, då energin ska komma från förnybara källor och kan framställas i och utanför reningsverket. Upp till 35% av landets energiförbrukning från reningsverken får vara upphandlad från fossilfria källor.

Avloppsdirektivet kommer att påverka prov- och analysomfattningen i någon omfattning, dock osäkert hur mycket just nu.

Kraftigt höjd ambition inom områden som klimat och miljö, exempelvis från Avloppsdirektivet, är inget som verksamheten idag har ekonomisk beredskap för.

En saneringsplan samt en förnyelse- och åtgärdsplan för hela VA-anläggningen behöver tas fram och implementeras under perioden. Ett aktivt arbete med sanering av tillskottsvatten kommer innebära minskade kostnader för avloppsrening. Dessa planer är villkor i

miljötillståndet för det nya avloppsreningsverket.

Övriga regler

Mer omfattande krav på TA-planer, schakttillstånd, träddispenser och dispenser relaterat till miljöregler kommer att öka arbetsbelastningen i verksamheten. Tiden för att utföra dessa arbetsmoment finns inte i dagens bemanning. Dessutom har dessa avgifter ökat. Avgifter för TA-planer och schakttillstånd har höjts och ökar med över 400 000 kronor per år för VA-verksamheten. Dessutom kommer kraven på annan teknik vid schaktning, på grund av att träd har planterats alldeles för nära VA-ledningar, innebära ökade kostnader. Dessa kostnader är idag okända men uppskattas till enstaka hundratusentals kronor beroende på förutsättningar. Huruvida det är VA-kollektivet eller Skattekollektivet som ska stå för dessa merkostnader är något som behöver klargöras.

Miljoner kronor	Budget 2025	Plan 2026	Plan 2027
Totalt (mkr)			

2.2 Förändrade driftkostnader utifrån investeringar

Driftbudgeten ökar kopplat till att investeringarna ökar. Budgeten för drift påverkas genom exempelvis kostnader för tidigt utredningsarbete, modelleringsarbete, rivnings- och saneringskostnader, arkeologikutredningar och juriststöd, dvs sådant som kopplar till investeringar men som inte räknas som en investering. Behovet av utökade driftmedel beräknas uppgå till flera miljoner kronor, beroende på hur många och hur stora investeringsprojekt.

Förändrade driftkostnader utifrån investeringar är också ersättning för onyttigblivna anläggningar i form av utrangering av privata enskilda VA-anläggningar (främst omvandlingsområden).

Driftkostnader kommer att tillkomma för nya anläggningar som behöver driftas och underhållas. Detta innebär ökad driftsbudget med anledning av omfattande nyinvesteringar.

Investering i verksamhetssystem kräver ökad driftbudget i utredningsskede och licenskostnader. På sikt innebär dock verksamhetssystem sannolikt möjligheter till effektivisering och därmed kostnadsbesparing.

Avveckling av nuvarande avloppsreningsverk, när nya avloppsreningsverket tas i bruk, behöver finansieras. Vad marken ska användas till framöver och vilka avvecklingskostnader som kommer är idag okänt och finns inte med i kommande taxeprognos.

Uppskattad förändring av avskrivningskostnaderna under perioden 2023-2033 är ökning med närmare 230% i och med investeringar

i generationsprojekt.

Även räntekostnader ökar på grund av investeringar, men verksamheten påverkas framförallt av rådande ränteutveckling med ökade räntekostnader.

3 Ekonomi

3.1 Driftbudget

Verksamhet, mnkr	Bokslut 2023	Budget 2024	Förändring 23/24	Budget 2025	Plan 2026	Plan 2027
Intäkter	130,5	165,4	34,9			
Kostnader	-146,5	-165,4	-18,9			
Totalt, mnkr	-16,0	0,0	-16,0			

Kommentarer till driftbudget

Tabellen ovan inkluderar inte budget 2025 och plan för 2026-2027, då detta hanteras i taxeprocessen. Taxeprocessen behöver omhänderta underskottet från bokslutet 2023 och att det i budgeten för 2024 finns ett underskott med 25,5 miljoner kronor. Detta beskrivs mer nedan, se rubriken Budget i balans.

Omvärldspåverkan

Osäkerheten kring framtida ränta och inflation påverkar VA-verksamheten markant och osäkerheten på marknaden påverkar förmågan att göra korrekta ekonomiska prognoser för verksamheten.

Kraftigt ökad påverkan på säkerhetsläget påverkar verksamheten i form av dricksvattenverksamheten som ingår i civilförsvaret. Det är för kommunen att förvänta sig en högre grad av säkerhetsrelaterade incidenter samt ett kraftigt höjt behov av att jobba med säkerhetsfrågor relaterade till både informationssäkerhet, cybersäkerhet, fysiskt skydd, säkerhetskultur och ett systematiskt säkerhets och krisberedskapsarbete.

Fortsätter samhällsutvecklingen i nuvarande utsträckning krävs översyn av resursbehovet inom krisberedskap/säkerhet. Översyn av ny rimlig ambitionsnivå behövs framgent, med tanke på samhällsläget.

Självförsörjning inom laboratoriebranschen är ett hett ämne kopplat till kris och beredskap. Att ha möjlighet att göra exempelvis mikrobiologiska analyser i egen regi möjliggör inte bara minskad risk för bristande kontroll i en kris, utan förkortar också svarstiderna avsevärt och ger på detta sätt ett snabbare underlag för beslut i olika situationer. Inom planperioden är det av säkerhetsmässigt och ekonomiskt intresse att göra översyn av utökad användning av den egna analysutrustning, syftandes till möjligheten av utökad analysutbud och att kunna analysera mer internt.

Omvärldspåverkan skapar ökade behov:

- Att arbeta med samhällsaktuella frågor kopplat till klimat, energieffektivisering, klimatneutralitet.
- Hårdare konkurrens om kompetens.
- Stigande förväntningar på välfärd och förväntningar från abonnenter.

Omvärldspåverkan skapar även ökade möjligheter att effektivisera med ny teknik.

Förändringar inom verksamheten

Bemanningen i VA-verksamheten behöver fortsatt genomlysas för att utvecklas från en organisation anpassad för drift till en organisation rustad för tillväxt och hållbar utveckling, men också för att leva upp till de lagkrav som ställs. Kartläggning av nuvarande och framtida arbetsuppgifter behöver utföras, likväl som arbetsmetoder, processer och rutiner, också i syfte att som organisation vara samhällsekonomiskt kostnadseffektiv framgent.

Kostnader för extern planering och externt utförande är höga, kostnaderna har också ökat i takt med att priserna har stigit och att underhållsbehovet är stort. Genom översyn av inköp av externa tjänster kan finansiering av den egna bemanningen delvis lösas, utan att det innebär ökade kostnader.

Personella resurser krävs på sikt för att arbeta med dricksvatten, både processororienterat som personell resurs mer dedikerad med dricksvattenskyddsfrågor. Det finns ingen möjlighet att tillgodose det kommande behovet inom befintliga resurser.

Under perioden 2025-2027 kommer investeringstakten att öka då flera av verksamheten större projekt övergår i genomförande eller planering. För att möta de ökade investeringar samtidigt som behov av digitaliseringar skall genomföras finns behov av ytterligare personella resurser.

Verksamheten behöver rustas kompetensmässigt, organisatoriskt och logistiskt i och med kommande nytt avloppsreningsverk och nytt vattenverk. Verken innebär ny teknik och kräver nya arbetssätt. Nya kompetenser kommer behövas. Parallellt med att avloppsreningsverket färdigställs behöver driftorganisationen planera, rusta och utbilda organisationen för att klara uppdraget att sköta den nya anläggningen och de nya pumpstationerna. Bemanningen behöver säkerställas för de kommande arbetsuppgifterna, vilket kräver översyn av arbetsuppgifter och nya roller. Av mycket stor vikt är att verksamheten analyserar omfattningen av kommande drift- och underhållsarbete av investeringarna, för att anläggningarna ska hålla den tekniska livslängden. Det kommer att krävas systematiserat underhållsarbete, ett arbete som måste intensifieras innan driftsättning. Sannolikt krävs en utökad bemanning samt behövs satsning på kompetensutveckling av medarbetarna så att det blir en trygg övergång.

Kartläggning av framtida digitaliseringsarbete behövs, en samlad bedömning behövs likaså, men också målbilden om vart VA-verksamheten ska och hur det processbaserade arbetssättet ska se ut. VA-verksamheten riskerar annars att inte följa med i den snabba digitaliseringstakt som krävs i samhällsutvecklingen. Det kommer krävas helt andra roller och kompetenser inom VA-verksamheten framöver jämfört idag, i takt med den snabba digitaliseringstakt som sker inom samhällsutvecklingen och i branschen.

Verksamhetssystem behöver investeras i, för kvalitetssäkring och för att uppnå förväntad leverans och mer samhällsekonomiskt försvarbart arbetssätt. Styr- och övervakningssystem, underhållssystem, ärendehanterings- och dokumenthanteringssystem behövs investeras i. Insatserna är kostnadsdrivande först, men bör betala sig över tid. Utan dessa satsningar riskerar verksamheten att inte

uppfylla abonnenternas krav, kosta mer än den behöver, samt blir den mer sårbar med nuvarande arbetssätt.

Kraftigt höjd ambition inom cybersäkerhet kommer att krävas, något som verksamheten inte har finansiering för idag.

För förnyelseplanering och hydrauliska modelleringar finns behov av att ta fram processer för att kunna arbeta mer strukturerat med denna del av verksamheten. Detta kommer medföra möjligheter att mer effektivt förbättra standarden och kvaliteten på underlag i databaser samt effektivisera arbetet för flera roller.

Budget i balans

VA-avgifterna ska täcka de kostnader som är nödvändiga för att ordna och driva VA-verksamheten i kommunen. Fördelningen av avgifterna skall ske utifrån vad som är skäligt och rättvist enligt den så kallade nyttoprincipen med en social kostnadsfördelning.

Förändringar i driftsbudget kommer att hanteras i politiska beslut i taxeprocessen inom ramen för VA-taxa och långsiktig taxeutveckling.

Tidigare föreslagen VA-taxa tog inte höjd för de kostnadsökningar som skett inom branschen till följd av omvärldsläget, där ökad inflation och räntekostnader påverkat stort. Höjning av VA-taxan är därmed aktuell. Ökade intäkter krävs för att betala tillbaka underskott från år 2023 och det underskott som kommer ske år 2024, samt för att möta framtida kostnader som kommer av lagstiftning för en robust och trygg dricksvattenförsörjning, ändamålsenlig avloppshantering, men även tillväxtmål och för att upprätthålla en god service till abonnenterna.

VA-verksamheten är en lagstyrd verksamhet. Överskott och underskott av avgiftsuttaget regleras över en treårsperiod i enlighet med Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster. Underskott som genereras måste återställas. Taxan ska finansiera nödvändiga kostnader, om inte skattemedel ska finansiera eventuellt underskott. Eftersom självkostnadsprincipen gäller, behöver taxan höjas i enlighet med det underuttag som generat underfinansiering av VA-verksamheten år 2023 och även budgeterat för 2024. Nödvändigt är en kommande stor taxeökning, med anledning av lagkrav och för att verksamheten ska säkerställa statusen av VA-anläggningar.

Förändringar i driftsbudget

De lag och myndighetskrav som beskrivs i rubrik 2.1 ovan har verksamheten ännu inte inkluderat i driftsbudgeten, då det är för tidigt att säkerställa kostnadsbilden. Förändrade driftskostnader utifrån investeringar som beskrivs i rubrik 2.2 ovan har verksamheten inkluderat i driftsbudgeten i de fall kostnaden är känd.

Kostnadsdrivande omvärldspåverkan har genererat underskott för VA-verksamheten, med anledning av att man inte kunnat förutspå främst ökad ränta och inflation. Ökade fasta kostnader för kemikalier, markhyror, bränsle, energi, utrustning, material och tjänster har påverkat VA:s utfall kraftigt 2023 och förutspås vara fortsatt aktuellt inom planperioden. Kostnadsökningar som varit på mellan 30-200%, exempelvis har VafabMiljö AB höjt priserna för behandling av avfall med 200%, behöver beaktas i framtida VA-taxeutveckling för att verksamheten ska leva upp till ekonomiska lagkrav.

Det är stor vikt att säkerställa räntesatser och inflationspåverkan vid budget- och taxearbete.

Alla kostnader som belastar VA-verksamheten ska vara nödvändiga kostnader. Besparingsarbete pågår inom verksamheten för att

minimera kostnadsutvecklingen. Fortsatt arbete med energieffektivisering sker vilket ger både ekonomisk och miljömässig vinning.

Verksamheten behöver rustas kompetensmässigt, organisatoriskt och logistiskt i och med kommande nytt avloppsreningsverk och nytt vattenverk. Nya VA-anläggningar riskerar att kräva ett ökat analysbehov, samtidigt som de ursprungliga under en tid måste vara i bruk parallellt.

Driftsbudgeten kommer framgent att påverkas av utvecklingen av nuvarande avloppsreningsverk.

Utveckling av VA-taxa

Konstruktionen av VA-taxan behöver ses över med anledning av branschutveckling inom området.

VA-taxan behöver ta höjd för framtidens omfattande satsningar, men också innefatta satsningar på digital utveckling och kvalitativt förbättringsarbete. Omfattningen är stor men nödvändig. Verksamheten riskerar annars att halka efter i samhällsutvecklingen, misslyckas att uppfylla lagkrav, drabbas av fler driftstörningar som innebär fler akuta läckor som påverkar abonnenter och gör att abonnenter blir utan dricksvattenförsörjning, fler akuta avloppsstopp som gör att abonnenter inte kommer att få ut sitt avloppsvatten och fler översvämningar i det befintliga dagvattensystemet. Verksamhetens kvalitet kommer att minska samtidigt som vissa effektiviseringar av processer inte kan realiseras, vilket kommer innebära att behovet av ekonomiska och personella resurser längre fram kommer öka kraftigt, vilket därigenom innebär en oförsvarbart dyr VA-organisation.

Åtgärder för att få budget i balans (vid underskott)

Besparingsarbete pågår inom verksamheten för att minimera kostnadsutvecklingen, flertalet aktiviteter är identifierade vid en genomlysning av verksamheten så som att exempelvis se över avtal med leverantörer och energieffektivisering samt omställningen från akut till planerat arbete för att säkerställa att kostnader följer budget och för att förhindra mer kostnader än nödvändigt.

Den största kostnadspåverkan har dock ränteutvecklingen.

VA-verksamheten har under 2023 gjort och kommer delvis under 2024 göra besparingar på personalkostnader. Möjligheten till att göra samma fortsatta besparing inom personal, är inte möjligt om VA-lagstiftningen ska efterlevas och pågående investeringar ska slutföras.

Möjlighet till kortsiktig besparing finns inom nyutveckling och digitalisering.

Tillväxt-/exploateringsprojekt kräver ofta mycket driftsmedel, förutom investeringsmedel, då de som oftast är mycket kostsamma i utredningsskedet. Dessutom föranleder de ofta båda ny- som reinvesteringsmedel, för att möjliggöra utökning kapacitetsmässigt.

Planeringsmässigt har reinvestering i distributionsnät tidigare skjutits på, men måste nu ske på grund av klimatanpassningsåtgärder och inträffade skadeståndsärenden.

Med anledning av att det försämrade ekonomiska läget för kommunen och dess invånare, behöver tidsplaner för investeringar ses över och tänkbart justeras. Om tidsförskjutning sker kan det dock innebära ökade risker (akuta insatser och större negativa konsekvenser), förskjuter arbetsinsatsen från planerade till akuta insatser, ökade driftskostnader, ökade energikostnader och skjuter fram effektiviseringseffekter med mera. Arbete med tidsplaner pågår och förtydliganden kommer framöver i andra kommunala processer

och beslut.

Möjliggörs verksamheten för arbete att kartlägga och motverka graden av odebiterbart vatten, påverkas den enskilda VA-abonnenten positivt, genom att fler betalar för kostnaderna.

Eventuella besparingar kommer att omöjliggöra laguppfyllnad inom livsmedelslagstiftningen, miljölagstiftningen och säkerhetskrav, men de kommer också att bli ett hinder för befolkningsökning och tillväxt. Besparingarna kommer att hindra utveckling inom digitalisering (nyutveckling) och kommande besparingar i och med effektiviseringsprojekt. Eventuella besparingar kommer att negativt påverka det ökade behovet av att jobba med samhällsaktuella frågor kopplat till klimat, energieffektivisering och klimatneutralitet.

3.2 Taxor och avgifter

För att täcka nödvändiga kostnader för Enköpings kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning ska ägare av fastighet eller annan avgiftsskyldig inom anläggningens verksamhetsområde betala avgifter enligt VA-taxa.

Avgiftsskyldig är alternativt den som enligt 2 och 4 §§ Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster jämställs med fastighetsägare. Avgiftsskyldig för ändamålet dagvatten gata är även den som ansvarar för att allmän platsmark ställs i ordning och underhålls, om förutsättningarna i 27 § i lagen om allmänna vattentjänster är uppfyllda. Avgifterna utgörs av anläggningsavgifter och brukningsavgifter.

VA-verksamheten är en lagstyrd verksamhet. Överskott och underskott av avgiftsuttaget regleras över en treårsperiod i enlighet med Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster. Underskott som genereras måste återställas. Taxan ska finansiera nödvändiga kostnader, om inte skattemedel ska finansiera eventuellt underskott. Eftersom självkostnadsprincipen gäller, behöver taxan höjas i enlighet med det underuttag som generat underfinansiering av VA-anläggningen 2023 och även budgeterat för 2024. Nödvändigt är en kommande stor taxeökning, med anledning av livsmedels- och miljöskyddslagkrav, säkerhetskrav och för att verksamheten ska säkerställa VA-anläggningarnas status och tekniska livslängd. Taxeökning krävs också för att inte bli ett hinder för befolkningsökning och tillväxt, eller hindra utveckling inom digitalisering (nyutveckling) och kommande besparingar. Ökade intäkter, som inte finns medtagen i taxeprognosen, krävs framgent också för satsning på samhällsaktuella frågor kopplat till klimat, höjda miljöambitioner, energieffektivisering och klimatneutralitet.

Konstruktionen av VA-taxan kommer att ses över med anledning av branschutveckling inom området.

Analys av om anläggningsavgiften till fullo täcker de investeringskostnader som uppkommer vid anslutning av nya fastigheter kommer att ske. Anläggningsavgifterna ska justeras för att täcka de nuvarande och kommande kostnaderna i planerade projekt. Om anläggningsavgifterna inte justeras motsvarande de faktiska kostnaderna, drabbar detta istället driftbudgeten och innebär ökad brukningsavgift.

4 Investeringsplan 2025–2034

4.1 Strategisk analys

De flesta av VA-verksamhetens investeringar grundar sig i lag- och myndighetskrav. Utöver lag- och myndighetskrav bygger VA-investeringar på reinvesteringar och nybyggnation med anledning av Enköpings kommuns tillväxt.

EUs lagstiftning som implementeras genom utsedda svenska myndigheter påverkar hela VA-verksamheten. Detta främst för uppfyllande av befintliga och skärpta myndighetskrav som berör både dricksvattenproduktion, distribution, avledning, spillvattenrening samt dagvattenhantering och omhändertagande. Skärpta krav har till exempel medfört att Enköping kommun bygger ett nytt avloppsreningsverk, planerar för en ny dricksvattenförsörjning samt planerar för och genomför vissa nyinvesteringar på yttterverk.

De viktigaste förändringarna som behöver implementeras i verksamheten baserat på Dricksvattendirektivet 2020/2184 är:

- Läckage från distributionsnät ska rapporteras, överskrids tröskelvärdet behöver en handlingsplan tas fram för att minska utläckaget.
- Riskbaserat arbetssätt från råvattentäkt till kran.
- Material i kontakt med dricksvatten och kemikalier för beredning av dricksvatten.
- Ökade krav på information till allmänheten.
- Utökade krav på rapportering till EU-kommissionen, bland annat dricksvattenkvalitet och incidenter.

Skärpta säkerhetskrav, Civilförsvaret och NIS (Network and Information Security - lag om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster), påverkar även de investeringsprojekten indirekt genom till exempel redundansfrågor, nytt dricksvattenverk och investeringar i fysisk säkerhet kring och i VA-anläggningar. Kostnaderna är delvis okända. Både drift- och investeringsmedel kommer att behöva tillsättas för att leva upp till myndighetskraven och därigenom påverka VA-taxan.

En fortsatt stark befolkningstillväxt i Enköpings kommun medför ökad belastning på befintliga VA-anläggningar och distributionsnät, men även att nya distributionsnät och VA-anläggningar anläggs och tas i drift. Förstärknings- och förnyelseprojekt planeras utifrån Översiktsplan, Fördjupad översiktsplan och detaljplaner. Dess projektgenomförande påverkar, men VA styr inte själv investeringstakten. Ökad befolkning medför fler och större exploateringsinvesteringar för VA. Exploateringsinvesteringarna finansieras via anslutningsavgifter medan förnyelse- och vissa förstärkningsinvesteringar finansieras via VA-taxan.

Samtliga VA-investeringar (både reinvesteringar och nyinvesteringar) grundar sig i att de är en förutsättning för att samhället ska fungera och samtidigt utvecklas och växa.

VA-planen är ett styrdokument som i hög grad påverkar investeringsplanens omfattning och den fastställdes i Kommunfullmäktige år 2015.

Vattenplanen är ett styrdokument som påverkar investeringsplanen och då främst VA-anslutningsområdena i VA-planen och

anläggandet av nytt avloppsreningsverk. Vattenplanen bygger på Vattendirektivet (EU-direktiv).

Stor osäkerhet råder kring räntesatser och inflationspåverkan. Tidigare satta markeringsbelopp och kalkyler håller inte, med anledning av prisutveckling och att marknadsläget kraftigt förändrats senaste åren. Projekten har inte ökat i omfattning, inte heller har kvaliteten höjts, utan kraftigt förändrade priser på material och utförande är det som påverkat.

EU:s Avloppsdirektiv är under revision och kommer innebära förändringar i utsläppsvärden samt kräva energineutralitet och avloppsplanering. Det är oklart när direktivet kommer träda i kraft i svensk lagstiftning och hur tillämpningen i svensk lag kommer bli. Arbetet är pågående och direktivet kommer sannolikt implementeras inom de närmsta två åren. Långsiktig påverkan på investeringsbudget och driftbudget, framförallt kopplat till kväverening på nytt ARV. Potentiell påverkan på investerings- och driftbudget även på grund av energikraven.

- Om direktivet implementeras enligt nuvarande form kommer det sannolikt krävas läkemedelsrening på det nya avloppsreningsverket senast 2045. Enligt branschorganet Svenskt Vatten ska 80% av kostnaderna bekostas av läkemedels- och kosmetikaindustrin. Hur detta ska tillämpas i svensk lagstiftning är inte klart, men det kan innebära att verksamheten får någon form av kostnadsersättning. Avloppsreningsverket utreds och planeras redan nu för läkemedelsrening varför skillnaden här i så fall kommer att bli att det blir ett direkt tidsatt krav och inte något verksamheten enbart förbereder för.
- Reningskraven vid de mindre reningsverken kan också påverkas, då tillämpningen sänkts från 2000 pe till 1000 pe, men det är oklart i dagsläget. Denna förändring kräver utredningsmedel och investeringsmedel.
- Varje lands reningsverk ska tillsammans uppnå energineutralitet till 2045, då energin ska komma från förnybara källor och kan framställas i och utanför reningsverket. Upp till 35% av landets energiförbrukning från reningsverken får vara upphandlad från fossilfria källor.
- Avloppsdirektivet kommer att påverka prov- och analysomfattningen i någon grad.

Kraftigt höjd ambition inom områden som klimat och miljö, exempelvis från Avloppsdirektivet, är inget som verksamheten idag har ekonomisk beredskap för.

Strategiskt vattenförvaltningsarbete och åtgärder kräver krafttag kring utredning av ansvar och åtgärder på förvaltnings- och kommunövergripande organisationsnivå, samt tillhörande behov av budget för utredning, drift och investeringar. Verksamheten behöver tillsammans med övrig förvaltning ta höjd bemanningsmässigt och kompetensmässigt för arbete med framtidens klimat, klimatanpassning och skyfallshantering. Vad som behöver bekostas av VA är delvis okänt.

Följande kan generera kommande investeringsbehov:

- Enköpings kommuns nöddricksvattenplan kan generera investeringsbehov för att säkra nöddricksvattenförsörjning inom VA-kollektivets ansvarsområde.
- Den kommande antagna Vattentjänstplanen kommer att generera utrednings- och investeringsbehov för framtida VA-försörjning.
- Dagvattenhandlingsplanen är ett annat styrdokument som påverkar investeringsplanens omfattning. Område som sannolikt behöver investeras i under perioden är i direkt närhet av Fjärdhundragatan. Kommunens dagvattenplan kan generera investeringsbehov för omhändertagandet av dagvatten inom VA-kollektivets ansvarsområde, likväl som för

Skattekollektivet. Delar som berör Kommunstyrelsens ansvar står skrivet i Kommunstyrelsens verksamhetsanalys.

- Ökade krav på VA-anläggningarna som till exempel redundanta system, inom framförallt dricksvatten, kan medföra investeringar under perioden. Om detta inte kan genomföras kommer tillgängligheten för anläggningarna att bibehållas eller på sikt minska.
- Det behövs satsning på utbyggnad av dagvattennätet. Idag finns områden som drabbats av översvämningar och riskerar att drabbas igen, om inte det kombinerade systemet byggs bort. Antalet försäkringsärenden ökar, kostnaderna ökar då möjligheten för VA att få ekonomisk kompensation via försäkringar finns inte, om samma skada inträffar igen.

Investeringar som finansieras av anslutningsavgifter (exploateringsprojekt och utbyggnadsprojekt utifrån beslutad VA-plan) uppgår under perioden till ca 300 miljoner kronor. Summan riskerar att inte stämma med dagens priser, varför uppdaterade kalkyler krävs. Risk finns för behov av ökad budget för att genomföra projekten med anledning av omvärldspåverkan och prisutveckling de senaste åren.

Reinvesteringens volymen behöver vara stor och till och med öka, då behovet är stort för att minska underhållsskulden. Enköpings reinvesteringarnas nivå är satt utifrån organisationens genomförandekapacitet och de relativt få avbrott i VA-leverans till abonnenterna. En höjning av reinvesteringarna för distributionsnät krävs och planeras att ske efter det att Enköpings stora nyinvesteringar har genomförts. Av vikt att nämna är att med ökad tillväxt ökar belastningen på ett redan eftersatt distributionsnät, om dessa reinvesteringssatsningar uteblir.

4.2 Taxefinansierad investeringsplan

Enskilda investeringsprojekt 2024–2033

Investeringsplan KF 2024 fastigheter VA

Enskilda projekt KF årsplan 2024 (mkr)	KF 2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	Summa 2024-2033
Fastigheter VA	-268,5	-336,8	-368,6	-273,9	-200,0	-300,0	-200,0	0,0	0,0	0,0	-1 947,8

I de enskilda projekten med separat budget finns ett stort investeringsbehov.

Projekten som innefattas i tabellen ovan är:

- Nytt avloppsreningsverk är i genomförandefas.
- Ny dricksvattenförsörjning befinner sig i planeringsfas.

Enskilda projekt KF 2024 (mkr)	KF 2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	Summa 2024-2033
Omvandlingsområden/expl VA	-41,2	-51,2	-117,3	-121,1	-86,0	0	0	0	0	0	-416,8

Projekten som innefattas i tabellen ovan är:

- Projektet för omvandlingsområdet Kolarvik och Sjöängarna är i genomförandefas
- Projektet Märsön är förstudiefas.
- Utbyggnadsprojektet Ekudden beräknas fortskrida efter att detaljplanen är antagen.

Tidplaner för projekt har ändrats, med anledning av beslut om detaljplaner, försenade upphandlingar, väntan på tillstånd och beslut på inskickade anmälningar till myndigheter.

Tidigare satta markeringsbelopp för ovan nämnda omvandlings- och utbyggnadsprojekt är inaktuella med anledning av tidigt satta markeringsbelopp. Kostnadsdrivande omvärldspåverkan och kraftig inflation har påverkat stort, varför projekten för Märsön och Ekudden behöver nya politiska beslutade budgetar för främst genomförandefas enligt regler för investering. Kalkyler kommer att tas fram efter att planeringsfasen är färdigställt.

Anläggningsavgiften skall täcka de kostnader som krävs för att ordna en allmän VA-anläggning. Detta är aktuellt i de tre ovan nämnda omvandlings- och utbyggnadsprojekten.

Med anledning av att det försämrade ekonomiska läget för kommunen och dess invånare behöver tidsplaner ses över och tänkbart justeras. Arbete pågår och förtydliganden kommer framöver i andra kommunala processer och beslut.

Nya investeringsbehov 2025–2034

Enskilda projekt, nya investeringsbehov utöver KF's årsplan 2024 (mnr)	Preliminär utgift/inkomst (mnr)	Tas i bruk 2025-2034 (år)	Preliminär driftkostnadsförändring (mnr)	Grad av konsekvens (1-3)	Prioriteringsmotiv
Omvandlingsområden	25,0	2030-2034		3 (Investering kan flyttas fram i tid)	
Summa	25,0				

Idag saknas fler definierade enskilda omvandlingsprojekt, likväl som utbyggnadsprojekt, men det kan tillkomma under de kommande 10 åren.

Vattentjänstplanen och VA-utbyggnadsplanen kommer vara styrande för vilka omvandlingsprojekt som kommer att krävas och när de ska utföras. Utbyggnadsprojekt styrs av samhällsplaneringen. Var projekten är lokaliserade i kommunen och markens egenskaper avgör behov av budget.

Samlingsposter

Samlingspost vatten- o avloppsverksamhet (mnr)	KF 2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	Summa 2025-2034
KF 2024	-87,3	-95,3	-75,7	-59,5	-59,5	-59,7	-59,7	-59,7	-59,7	-59,7		-588,5
Förslag 2025-2034		-131,4	-134,7	-89,6	-69,3	-62,9	-48,9	-50,9	-51,9	-50,5	-50,5	-740,6
Förändring		-36,1	-59,0	-30,1	-9,8	-3,2	10,8	8,8	7,8	9,2	-50,5	-152,1

Begreppet samlingsposter avser re- och nyinvesteringar exklusive enskilda projekt.

Nyinvesteringar i verksamhetssystem behöver ske för kvalitetssäkring och för att uppnå förväntad leverans från abonnenter och mer samhällsekonomiskt försvarbart arbetssätt. Insatserna är kostnadsdrivande först, men betalar sig över tid. Uteblir satsningarna riskerar VA-verksamheten annars att inte följa med i den snabba digitaliseringstakt som krävs i samhällsutvecklingen.

Verksamhetssystem som behöver investeras i, är exempelvis styr- och övervakningssystem, underhållssystem och dokumenthanteringssystem, system som krävs för att möjliggöra den framtida driften av nya anläggningar. Digitaliserade verksamhetssystem som medför stora möjligheter för hela VA-verksamheten att arbeta med förebyggande underhåll och förnyelseplanering. Även satsning på fordonsflottan behöver ske.

Andelen reinvesteringar mot totala investeringar ligger under perioden på 16%, vilket motsvarar drygt 505 miljoner kronor.

Reinvesteringsnivån för perioden fram till 2030 ligger lägre än vad VA bör ha, baserat på anläggningarnas livslängd och jämfört med branschorganisationens analys av VA Sveriges reinvesteringsbehov. Enköpings reinvesteringsnivå är istället satt utifrån organisationens genomförandekapacitet och de relativt få avbrott i VA-leveranser för abonnenterna. En höjning av reinvesteringarna

planeras att ske efter det att Enköpings stora nyinvesteringar har genomförts. I nyinvesteringsposten ligger nytt avloppsreningsverk och ny dricksvattenförsörjning som enskilda projekt.

Reinvestering i anläggningar och distributionsnät drivs främst av lag- och myndighetskrav, leveranssäkerhet till abonnenter samt risken att driften annars påverkas av mycket kostsamma följeffekter eller en ökad ambitionsnivå. Under planperioden måste pausad satsning på distributionsnätet återupptas och fortlöpa. Detta med anledning av anläggningens status. Satsningarna ska väljas för att göra mest effekt, men krävs för att förhindra akuta kostsamma insatser, för att upprätthålla god förnyelsetakt och inte skapa skuld gentemot kommande generationer, men också för att förnya distributionsnätet i samband med övrig stadsutveckling inom Enköping. Fokus på arbetet är att robust och säker VA-leverans.

Reinvesteringens volymen behöver vara stor och till och med öka, då behovet är stort för att minska underhållsskulden. Enköpings reinvesteringarnas nivå är satt utifrån organisationens genomförandekapacitet och de relativt få avbrott i VA-leverans till abonnenterna. En höjning av reinvesteringarna för distributionsnät krävs och planeras att ske efter det att Enköpings stora nyinvesteringar har genomförts. Av vikt att nämna är att med ökad tillväxt ökar belastningen på ett redan eftersatt distributionsnät, om dessa reinvesteringssatsningar uteblir.

Genom att satsa på reinvesteringar av distributionsnätet kan vissa kända problemområden byggas bort, vilket skulle motverka det omfattande behovet av veckotillsyn och alla spolningar som idag krävs. Dagens lösning är fördyrande och innebär ökade risker för tredje part.

Behov av reinvesteringar finns för utrustning på labbet, befintliga dricksvattenanläggningar och mindre byggnadsreinvesteringar.

Samlingspost exploatering VA (mnrkr)	KF 2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	Summa 2025-2034
KF 2024	-19,0	-15,0	-15,0	-15,0	-15,0	-15,0	-30,0	-15,0	-15,0	-15,0		-150,0
Förslag 2025-2034		-40	-34	-25	-25	-25	-25	-25	-25	-25	-25	-274
Förändring		-25,0	-19,0	-10,0	-10,0	-10,0	5,0	-10,0	-10,0	-10,0	-25	-124,0

Samlingsposten Exploatering VA avser exploateringsinvesteringsprojekt.

Exploateringsprojekt styrs av exploitörers avtal med kommunen och deras planering, en planering som oftast är okänd. Relativt pålitlig planering finns endast till år 2026-2027, men det råder ändå stor osäkerhet. Vilka projekt som följer därefter är idag okänt. Med anledning av inflation är förslaget att den årliga budgeten för exploateringsprojekt höjs.

Investeringar som finansieras av anslutningsavgifter (exploateringsprojekt) uppgår under perioden till cirka 275 miljoner kronor. För att möjliggöra exploateringsprojekt, krävs dessutom förstärkningar och nyinvesteringar för VA-anläggningen.

4.3 Större investeringar efter 10-årsplanen

Reinvestering i anläggningar och distributionsnät drivs främst av lag- och myndighetskrav, leveranssäkerhet till abonnenter samt risken att driften annars påverkas av mycket kostsamma följd effekter eller en ökad ambitionsnivå. Idag är reinvesteringstakten för låg. Pausad satsning på distributionsnät behöver återupptas och fortlöpa då reinvesteringsbehovet är mycket stort för att minska underhållsskulden. Detta med anledning av anläggningens status. För att säkerställa den tekniska livslängden på samtliga VA-anläggningar (verk och distributionsnät) behöver reinvesteringsvolymen öka. Satsningarna ska väljas för att göra mest effekt, men krävs för att förhindra akuta kostsamma insatser, för att upprätthålla god förnysetakt och inte skapa skuld gentemot kommande generationer. Fokus är att förhindra och minska miljöpåverkan (bräddning och dagvattenhantering).

Ökade krav på redundant system, inom framförallt dricksvatten på grund av återuppbyggnad av civilförsvaret, kan medföra utbyggnation av distributionsnät till större ytterområden.